

Bəzən adama elə gəlir ki, rəqəmlər həqiqəti ifadə eləmir: ağılım kəsənə hisslərin şübhəylə yanaşır, rəqəmlə həqiqət arasında uzun-uzadı mütənəsblik tapmaq üzərində baş sındırır-san...

Mən belə situasiyalara tez-tez düşürəm, qəlbimi bürüyən duyğu hələm-hələm ötüb keçmir...

Yubileylə bağlı isə üç dəfə sarsıntıya oxşar hiss keçirmişəm: əlli yaşına çatanda heç inanmadığım gəlmirdi, bəlkə, ona görə ki, 50 məndən ötrü hədsiz nəhəng rəqəmdi, o hüduda gəlib çatacağıma heç cür inana bilmirdim

İkinci dəfə, ötən il şair dostum Rafiq Hümmət 50-ni haqlayanda o duyğunu yaşadım – az qala otuz il tanıdığım adamın belə yaşlandığını sinirmək asan deyil...

İndi də özünü, necə deyirlər, iyirmi beş yaşında oğlan kimi hiss eləyən Etimad Başkeçid...

Mənim həqiqətlə rəqəmlər arasındakı münaqişəmin mahiyyəti budur...

***

Hərdən öz-özümə Etimad Başkeçidi nə vaxtdan tanıdığımı dəqiqləşdirməyə çalışıram. Hər dəfə də bu qənaətə gəlirəm - yəqin ki, Başkeçidin dağlar qoynundakı bir kəndində dünyaya gəlmiş qarayağız oğlan uşaqlıq oyunlarından əl çəkib Sözlə oynadığı vaxtdan – yəni hələ özünü görmədiyim, amma sorağını eşitdiyim vaxtdan...

Daha dəqiq desəm, o oğlanın atası Murtuz Muradov Borçalının sayılıb-seçilən ziyalılarından idi. Gürcüstanda yaşadığım illərdə tez-tez ictimai və ədəbi məclislərdə rastlaşdırdıq. Onda Murtuz müəllim oğlunun Moskvaya oxumağa getmək istədiyini demişdi. Hələ sovet quruluşunun topdağıtmaz sayıldığı illərdə bu, həddən artıq çətin idi, üstəlik, dağ kəndində böyümüş bir cavanın dünya ədəbiyyatının paytaxtlarından birini "fəth eləmək" arzusu çoxlarına ağlagəlməz görünürdü...

Amma o oğlan ağlagəlməzi həqiqətə çevirdi: M.Qorki adına Moskva Dünya Ədəbiyyatı İnstitutuna daxil oldu, təhsilini başa vurdu və hətta bir müddət Rusiya mətbuatında çalışdı.

Amma bir həqiqət də var: həmin təhsil ocağını bitirən xeyli adam tanıyıram. Bir neçəsi istisna olmaqla, qalanlarını, elə bil dünya ədəbiyyatı bir yana, heç olmasa, rus dilinin, rus ədəbiyyatının mehi vurmayıb, diplomlarını alıb, getdikləri kimi də qayıdılar.

Xoşbəxtlikdən Etimad Başkeçid o istisna təşkil eləyənlərin arasındadır, ömründə təhsilə ayırdığı illərin haqqını verə bilib. Obrazlı desək, Aşıq Hüseyin Saracıdan Moris Meterlinqə, Stiven Kinqə... yol keçib. Sözü bu iki mənzili arasındakı yol, əlbəttə, asan olmayıb, amma Etimadın yetkinləşməsində zəruri mərhələlərdən birinə çevrilib...

Etimad Başkeçid: Portret cizgiləri

***

Etimad Başkeçidi başdan-başdan şair kimi tanımışam...

O, poeziyaya Əli Kərim, İsa İsmayılzadə, Ramiz Rövşən, Eldar Baxış, Səməd Qaraçöp... kimi öz nəfəsi, öz havası, öz deyim tərzilə gəlmişdir. Yazdıqları minilliklərin o üzündən yol alır, həm də qəribə tərzdə yenidi, hamısının üzərində öz ruhunun möhürü var.

Bir də ki, Etimad şairliyi rəsmən yox, ruhən qəbul elədi, Söz amanını kəsəndə, böyük dərddən, ya da istəkdən doğulan qəhər kimi, öz içinin dərinliklərindən qalxıb boğazına tıxananda, rahat yaşamağa qoymayanda yazdı, kürsülərdə oxumaq, AYB-yə girmək, təqaüd almaq, müsabiqələrdə iştirak eləmək, toplulara düşmək, kitab buraxdırmaq, populyarlaşmaq... üçün yazmadı. Özünü xəsisliklə xərcələdi, oxucunun gözünü yağır eləmədi, Sözüni dəyərləndirənləri intizarda saxlamağı bacardı. Etimadın "Broy&Panoptikum" toplusu həcmcə o qədər iri olmasa da, sanbalına görə qat-qat ağırdı.

Əlbəttə, zamanla populyarlıq da gəlmişdi, amma bu, Sözüni, istedadının, intellektinin, savadının, zəhmətkeşliyinin, prinsipliliyinin, ünsiyyətçiliyinin... hesabına baş verdi. Bir də Sözü sədaqətinin hesabına... Etimad Başkeçid həmişə Sözüni abırını gözləməyi, qəhrini çəkməyi bacardı.

Etimad Başkeçidin Söz yaddaşının yaşını rəqəmlərlə ifadə eləmək mümkünsüzdü. O yaddaşın əvvəli minillərin ö üzündə sonu əlçatmaz gələcəkdədi. Məsələn, onun bu bəndlə başlayan bir şeiri var:

İçim bir sovrulmuş xırman,

bilirəm,

sən sitəm yapırısan –

dərman bilirəm.

nə gördüm, nə çəkdim - bir

mən bilirəm,

tək bir mən bilirəm, bir Allah

bilir.

İndi də "Qara-qışqırıq" şeirindən misralara baxaq:

duymadım bəli,

heç duymaq belə istəmədim.

eşitmədim, görmədim,

umrunda deyildim çünki,

bilmədim, görmədim, eşitmədim

deyə,

öldürəcəksinizmi mənə indi?

Bu iki Yaddaş mənzili arasındakı genişlik Etimad Başkeçidin ruhunun genişliyidi, bu da ki, hər söz adamına nəsis olmur...

***

Zahid Santorpaqla bağlı bir yazımda ifadə elədiyim fikrə bir də qayıtmaq istəyirəm. Qəbul elədiyim şairin nəsr yazması, yaxud, nasirin nəzmə keçməsi həmişə məndə qəribə narahatlıq doğurub. Ola bilsin, o qələm adamının uğursuz nəsr, ya da nəzm əsəri ortaya çıxacağından, bununla da haqqında formalaşmış təsəvvürlərimi insafsızcasına dağdacağından ehtiyatlanmışam.

Boynuma alıram, Etimad Başkeçidin ilk hekayələrini oxuyanda o narahatlığı yaşamışdım. Amma xoşbəxtlikdən "Devri-ələm və bir gün", "Velosiped", "Tüklüçə", "Veyil dərəsi" hekayələri narahatlığımı aradan qaldırmağa bəs elədi.

Sonra "Min yol mənə söylər" romanını qələmə aldı.

Görünür, poeziyanın imkan vermədiyi genişliyi, sərbəstliyi nəsr-də tapmışdı, Yəqin ki, o ənginlik Etimadın öz arxasınca çəkib aparacaq.

***

Şübhəsiz, Etimad Başkeçid də Allahdan Söz adamı olanların çoxu kimi oxşar tale yaşayır: ailə qayğıları, dolanışıq problemləri onu vaxtının çoxunu köşə yazmaq, tərcümə eləmək, inzibati işlərlə məşğul olmaq məcburiyyətində qoyub. Özü demiş, Azərbaycan Tərcümə Mərkəzinə keçənəcən Bakı Slavyan Universitetində rektor və prorektordan başqa bütün vəzifələrdə çalışıb, "Tərcümə nəzəriyyəsi və praktikası" kafedrasının müdiri kimi dəyərli işlər görüb.

"Bədii tərcüməylə təxminən on beş ildir ki, məşğulam, - müsahibələrinin birində deyir. - İlk dəfə O, Henrinin "Bağdad quşu" hekayəsini çevirmişəm. Hekayəni çevirdim, sonra başım qarışdı, çapa verməyi də unuttum. Haradasa, ay yarımından sonra baxıb gördüm, heç üzə çıxarılası deyil. O tərcüməni hələ də evdə saxlayıram ki, mənə görk olsun – belə tərcümə eləmək olmaz".

Mətnlər üzərində səbirlə işləməyə zamanla alışdı. Stiven Kinqin "Ölü zona", M.Jir-munskinin "Xalq qəhrəmanlıq eposu" kitabları, Stiven Kinqin, Moris Meterlinqin "Seçilmiş əsərləri"... də həmin illərin məhsuludur. Hər iki dilə bələdlilik, peşəkarlıq, bədii söz və üslub duyğusu Etimad Başkeçidin tərcümələrinə xas olan cəhətlərdir

"Poetik mətnləri, fəlsəfəyə, dilçiliyə aid əsərləri tərcümə etməyə, bu, ixtisaslaşmış tərcüməçilərin işidir. Üslubçu yazarların əsərlərini də tərcümə etməyi xoşlamıram. Mənə görə, yazıçı yadda qalan obraz yarada və oxucuların ürəyinə yol tapa bilməyəndə özünə "istedadlı üslubçu" imici qazanmağa çalışır. Yerdə qalan nəsr əsərlərinin bədii tərcüməsi ilə bağlı problem yoxdur". Bu sözlər Etimad Başkeçidin tərcümə işinə münasibətini açıqlayır. O, rus dilinə tərcümədə də eyni ölçülərə sadiq qalır. Sifarişli tərcümə olsa belə, Etimad öz prinsipini qoruyub saxlamağı bacarır...

***

Nəhayət, 50 yaşlı Etimad Başkeçidin portretinə son bir neçə cizgi:

Bir çox cəhətlərilə standart insan tipindən uzaqdı...

Ona tam etibar eləyə bilsənsən, düzliyinə söz yoxdu, amma arada unudulan baş versə, gərək olubkeçəni bağışlamağı bacarasan...

Şaqqıldayıb gülməyi, qəfildən mahnı oxumağı çoxlarını təəcübləndirə bilər, onu tanıyanlarsa bunu ruhən azad olmağının əlaməti sayırlar...

İmtina eləməyi bacarır: "Min yol mənə söylər" romanı üçün mükafatı ədalət prinsipi pozulduğuna görə qəbul eləməyib...

Darıxan adamdı: həmişə ruhuna doğma yerlər, adamlar və məkanlar üçün darıxır...

Bir də elə hey görmək istədiyi, amma macal tapıb gerçəkləşdirə bilmədiyi işlərin göynərtisini yaşayır...

Şükür ki, hələ ömür möhləti var, tək sağlıq olsun...

Nəriman ƏBDÜLRƏHMANLI